

Кнігарня Марыі

Віктар КОРБУТ,
журналіст

Першую газету на беларускай мове «Наша доля», якая выйшла ў Вільні 1 верасня 1906 года, можна было купіць толькі ў адным месцы – у Літоўскай кнігарні Марыі Пясяцкайце-Шлапялене. Асоба гэтая для беларусаў малавядомая. А між тым яна адыграла значную ролю ў айчыннай гісторыі. Паспрабуем прасачыць асноўныя эпізоды дзейнасці М. Пясяцкайце-Шлапялене і яе сувязі з беларускім нацыянальным рухам са спасылкамі на крыніцы, што раней не ўводзіліся ў абарот у беларускай гістарычнай навуцы.

Дзейнасці Літоўскай кнігарні М. Пясяцкайце-Шлапялене, што працавала ў 1906–1945 гадах у Вільні, у беларускай навуковай літаратуры пакуль што надавалася мала ўвагі. Пра яе ёсць згадкі ў працы Алмы Лапінскене і Адама Мальдзіса, прысвечанай беларуска-літоўскім літаратурным сувязям. Аднак аўтары памыліліся, сцвярджаючы са спасылкай на літаратуразнаўца Сцяпана Александровіча, што «беларускія кнігі Цёткі і Багушэвіча выдавала таксама літоўская кнігарня М. Пясецкай-Шлапялене» [1, с. 64]. У апошні час з’явіўся шэраг навукова-папулярных прац, прысвечаных беларускім старонкам у гісторыі сучаснай літоўскай сталіцы, у якіх таксама адлюстравана дзейнасць гэтай установы [2; 3; 4, с. 428–435].

Марыя Пясяцкайце-Шлапялене (па літоўску – Marija Piaseckaitė-Šlapelienė) нарадзілася ў Вільні 5 чэрвеня 1880 года і ўсё сваё жыццё правяла ў гэтым горадзе. Паводле яе прызнання, выхоўвалася ў сям’і паланізаваных літоўцаў. Бацька – шляхціц Ян Дамінік Пясецкі – паходзіў з-пад горада Шырвінтас, што на поўнач ад Вільні, быў удзельнікам паўстання 1863 года, пасля якога, страціўшы маёмасць, пасяліўся ў Вільні, «так сяк умеў [гаварыць] па-літоўску, але гаварыў з цяжкасцю. Сябе лічыў палякам (“тутэйшым”）」 [5, с. 12]. Маці – Элеано-

ра Вайцяхоўская – нарадзілася ў вёсцы Ядвігішкі, якая знаходзілася на паўночны ўсход ад Вільні.

М. Пясяцкайце-Шлапялене згадвала, што яе «бацькі, калі хацелі пагаварыць пра тое, чаго не мусілі ведаць дзеці, перамаўляліся па-літоўску», а «дзяцей вучылі на польскай мове, якую лічылі панскаю моваю. Дома ж гаварылі на польска-беларускім жаргоне; бацькі ўжывалі многа беларускіх прымавак. У тые часы, калі нехта пытаўся, хто ты ёсць, адказвалі: «Я тутэйшы польскай веры». Чаму так? А ўсё ад касцёла, дзе былі толькі польскія малітвы, ксяндзы гэтак і паўтаралі: «Наша вера польская, мы польскай веры». Так у канцы XIX – пачатку XX стагоддзя былі канчаткова дэнацыяналізаваны літоўцы Вільні і яе ваколліц – спачатку ператвораны ў беларусаў, пазней у палякаў. Аднак яшчэ дагэтуль (у 1957 годзе. – В.К.) мясцовыя старажылы, малаадукаваныя і не навучаныя ні чытаць, ні пісаць, гавораць польска-беларуска-літоўскім жаргонам. Многа такіх выразаў з той мовы, на якой мы гаварылі, я запісала на карткі» [5, с. 13].

Каля сотні беларускіх прымавак, запісаных ад бацькоў, М. Пясяцкайце-Шлапялене адаслала ў Інстытут літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР. Аднак адшукаць іх у архіве Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, у склад якога цяпер уваходзіць былы Інстытут літаратуры, нам пакуль не ўдалося.

У Вільні сям’я Пясецкіх спачатку жыла на вуліцы Антокальскай (Antakalnio), недалёка ад касцёла Святых апосталаў Пятра і Паўла. Затым, да 1909 года, М. Пясяцкайце-Шлапялене жыла з бацькамі ў іх уласным доме на вуліцы Сарацэну (Saracėnu, 16), у

ПРА АЎТАРА

КОРБУТ Віктар Андрэевіч.

Нарадзіўся ў 1981 годзе ў г. Мінску. У 2003 годзе скончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры.

У 2002–2007 гадах працаваў спецыяльным карэспандэнтам газеты «Советская Белоруссия».

У 2007–2009 гадах – аглядальнік газеты «Туризм и отдых», у 2009–2011 гадах – рэдактар аддзела культуры «Народной газеты». З 2010 года – спецыяльны карэспандэнт газеты «Советская Белоруссия». Аўтар некалькіх кніг.

1909–1926 гадах – у суседнім драўляным доме № 18 на 80 кв. м на той жа вуліцы (яго пабудавалі для яе бацькі), а з 1926 года і да смерці ў 1977 годзе – у доме на сучаснай Пілес (Pilies, 40, кв. 4) [5, с. 24, 161]. Цяпер там размешчаны Дом-музей Марыі і Юргіса Шляпялісаў.

М. Пясецкая скончыла чатырохкласную жаночую школу, пасля – жаночую гімназію. У 1897 годзе пайшла ў хор касцёла Святога архангела Рафаіла – яна мела добры голас (сапрапа). У касцёле служыў вікарыем літовец ліберальных поглядаў Юозапас Амбразеюс. «...Праз яго я пазнаёмілася з літоўскім грамадствам, – успамінала яна пазней. – Зразумела, што мы толькі паланізаваныя літоўцы, таму вырашыла быць літоўкай і ўзялася вучыць літоўскую мову». Пры хоры былі арганізаваны курсы літоўскай мовы. Першым настаўнікам быў Юргіс Шаўліс. Заняткі часта адбываліся ў доме Пясецкіх. Марыя згадала: «Паступова я далучылася да літоўскай культурнай і грамадскай дзейнасці». У 1902 годзе яна не толькі някепска гаварыла па-літоўску, але і пісала карэспандэнцыі ў выданне «Науціенас», якое выходзіла ў Тыльзіце (цяпер – горад Савецк Калінінградскай вобласці, Расія), і падпісвала іх псеўданімам Paneris Varna (Варона з-над Віліі) [5, с. 25]. У 1905 годзе Марыя Пясецкая выйшла замуж за Юргіса Шляпяліса, з якім не толькі звязала асабістае жыццё, але і займалася грамадскай дзейнасцю.

Будынак, дзе ў 1906–1945 гадах дзейнічала Літоўская кнігарня Марыі Пясецкайце-Шляпялене, размяшчаўся на Дамініканскай вуліцы (Dominikonų, 11). Гэта даволі адметная пабудова – з рысамі стыляў рэнесансу, барока, класіцызму і гістарызму – вядома ў Вільні з XVII стагоддзя. У свой час дом належаў троецкаму ваяводу Пацею (адсюль пашыраная ў літаратуры назва «палац Пацеяў»). У канцы XVIII стагоддзя палац перабудавалі ў стылі класіцызму.

Цікавыя звесткі пра гэты будынак апублікаваў гісторык Антанас Рымвідас Чаплінскас. Паводле яго даследаванняў, дом на гэтым месцы ўпершыню згадваецца ў дакуменце ад 18 ліпеня 1600 года. З 1668 года да пачатку XVIII стагоддзя дом належаў Войнам. Тэрэза Война выйшла замуж за троецкага ваяводу Аляксандра Пацея, які пасля пажару 1748 года адбудаваў і пашырыў дом. Пацеям палац належаў да 1831 года, пакуль

не быў у іх канфіскаваны расійскімі ўладамі за ўдзел у паўстанні 1830–1831 гадоў. З другой паловы XIX стагоддзя будынак належаў графу Казіміру Умястоўскаму. Яго нявестка пазней здавала дом у арэнду, у т.л. пад згаданую кнігарню [6], памяць пра дзейнасць якой увекавечвае мемарыяльная дошка.

Адчынілася кнігарня 6 лютага 1906 года. Спачатку яна называлася «Літоўская кнігарня Марыі Пясецкайце-Шляпялене і Эяны Бразайціце», але амаль адразу змяніла назву на «Літоўская кнігарня Марыі Пясецкайце-Шляпялене» – відаць таму, што афіцыйны дазвол на яе адкрыццё быў выдадзены толькі Марыі. Прынамсі, у рэкламе магазіна, змешчанай у № 1 газеты «Наша доля», мы сустракаем назву «Літоўская кнігарня М. Пясецкайце-Шляпяліс» [7].

Заснавальнікамі кнігарні былі М. Пясецкайце-Шляпялене, Ю. Шляпяліс і Эяна Бразайціце. Ні Э. Бразайціце, ні Ю. Шляпяліс грошай не мелі, а М. Пясецкайце-Шляпялене ўклала свае сродкі і пазычыла крыху ў бацькоў: «Тады купіла сякіх-такіх кніг, 6 лютага 1906 г. кнігарню адчынілі» [5, с. 27].

Крама М. Пясецкайце-Шляпялене была другой літоўскай кнігарняй у Вільні. Першая літоўская кнігарня «Vilniaus žinios» належала Пятрасу Вілейшысу, і ў ёй з восені 1904 да канца 1905 года працавалі М. Пясецкайце-Шляпялене і Э. Бразайціце. Першая была загадчыцай, другая – касіркай. М. Пясецкайце-Шляпялене ва ўспамінах так апісвала выгляд сваёй кнігарні: «Памяшканне невялікае, справа ад уваходу ў браму. [...] Усе памяшканні кнігарні і сутарэнні гэтага дома былі поўныя кніг, газет і іншых выданняў» [5, с. 74].

Як вядома, Янка Купала сябраваў з многімі віднымі дзеячамі літоўскай культуры і мастацтва. Паводле слоў М. Пясецкайце-Шляпялене [1, с. 74], ён часта заходзіў у кнігарню разам з выдатным мастаком і кампазітарам Мікалоюсам Канстанцінасам Чурлэнісам. Аднак цяжка акрэсліць храналагічна рамкі гэтых візітаў. Упершыню Я. Купала прыехаў у Вільню ў верасні 1908 года па запрашэнні рэдакцыі газеты «Наша ніва». У верасні 1909 года Я. Купала пакінуў горад, вярнуўся туды толькі ўвосень 1913 года (але бываў да гэтага там наездамі) [8, с. 113]. М. К. Чурлэніс жыў у Вільні з восені 1907 да мая 1908 года, пасля чаго наведваў горад спарадычна.

Літоўскі нацыянальны рух у Вільні выклікаў падазрэнні ў розных уладаў, якія панавалі ў горадзе ў першай палове XX стагоддзя – расійскай, нямецкай, польскай. У сувязі з гэтым у Літоўскай кнігарні М. Пясяцкайце-Шлапялене адбылося некалькі вобискаў. 12 студзеня 1918 года нямецкія акупацыйныя ўлады нават зняволілі М. Пясяцкайце-Шлапялене ў Лукішскую турму, але праз чатыры дні «без усякага судовага працэсу» вызвалілі. Яна падазравалася ў распаўсюджванні нелегальных адозваў, аднак у кнігарні гэтыя матэрыялы не былі выяўлены.

1 лютага 1938 года пачаўся чарговы вобыск, які доўжыўся больш за месяц. З кнігарні вывезлі некалькі грузавікоў літаратуры. Сутарэнне было апячатана. М. Пясяцкайце-Шлапялене і яе мужа Ю. Шлапяліса абвінавацілі ў «пашырэнні антыдзяржаўнай літаратуры з мэтай адарваць тэрыторыю Польшчы і далучыць яе да Літвы» і выключылі іх з Саюза кнігароў Польшчы [5, с. 38–39]. Урэшце справа, паводле ўспамінаў М. Пясяцкайце-Шлапялене, скончылася гэтак: «Толькі ў ліпені 1939 года мы атрымалі пастанову пра тое, што наша справа спынена і склад можна адчыніць. З радасцю садрала пячатку ад складу, запрасіла фатографа, які зрабіў некалькі цікавых здымкаў на памяць пра вялікі ператрус» [9, с. 59–60]. У 1940 годзе, калі Літва была далучана да СССР, кнігарня пазбегла нацыяналізацыі. 17 мая 1941 года М. Пясяцкайце-Шлапялене пісала расійскаму мовазнаўцу Барысу Ларыну: «Пока наш маленькі книжный магазин функционирует. Я сама одна в нем работаю. От 1906 г. в том же помещении» [5, с. 194].

Пасля вызвалення ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і аднаўлення ў Літве савецкай улады прыватны гандаль кнігамі быў забаронены. Аднак нацыяналізацыі кнігарні М. Пясяцкайце-Шлапялене не адбылося. Замест кнігі ёй было дазволена прадаваць пісьмовыя прылады, паштоўкі, а пазней і галантарэю. Але і гэтая палёгка была нядоўгай. Паводле ўспамінаў уласніцы крамы: «...У 1949 годзе аддалі памяшканні маёй кнігарні ўстановам, што дзейнічалі ў тым доме – трэба было ратавацца. Я спрабавала бегаць паўсюль – прасіла яшчэ хоць да новага года мяне пакінуць, бо дазвол на гандаль у мяне быў да пачатку 1950 года. Ніхто не дапамог. Змушана была ўсе кнігі і ўвогуле ўсё перадаць бясплатна Кніжнай

◀ Марыя Пясяцкайце-Шлапялене. Вільня, 1905 год

палаце. Грузіла – везла – везла – грузіла – везла і вывезла» [5, с. 41].

Услед за «Нашай доляй» цесныя кантакты з кнігарняй М. Пясяцкайце-Шлапялене

◀ Дом на вул. Дамінікону, 11, дзе знаходзілася Літоўская кнігарня. Фота 1955 года

▲ Мемарыяльная дошка ў гонар Літоўскай кнігарні (вул. Дамінікону, 11)

▼ Аб'ява Літоўскай кнігарні М. Пясяцкайце-Шляпялене ў віленскай беларускай газеце «Наша доля» (№ 2, 15 верасня 1906 года)

мела і газета «Наша ніва», якая ў 1906–1908 гадах рэгулярна змяшчала інфармацыю пра тое, што купіць і падпісацца на яе можна менавіта ў гэтай гандлёвай кропцы. Мяркуючы і па іншых крыніцах, перыяд актыўнага супрацоўніцтва паміж кнігарняй М. Пясяцкайце-Шляпялене і беларускімі нацыянальнымі актывістамі і арганізацыямі ў Вільні можна акрэсліць вераснем 1906 – снежнем 1908 года. Як згадвае яе гаспадыня ва ўспамінах, «Беларускае кніжнае выдавецтва ў Пецярбургу «Загляне сонца і ў наша аконца» дасылала нам на распаўсюджванне кнігі. У той час беларусы яшчэ не мелі сваёй кнігарні. Таму ў літоўскай кнігарні была і ўся беларуская літаратура: кнігі, газеты, паштоўкі ды да т.п.» [5, с. 31]. Аднак гэтае супрацоўніцтва было далёка не бясхмарным, у кнігарні часта праводзіліся вобшыскі.

Першы з іх адбыўся ў сувязі з беларускай кнігай «Скрыпка беларуска Гаўрылы зь Па-

лацка» – зборніка вершаў Алаізы Пашкевіч (Цёткі), выдадзенага ў Жоўкве каля Львова ў 1906 годзе. М. Пясяцкайце-Шляпялене пакінула ўспаміны пра гэтае здарэнне: «У 1908 г. інспектар-наглядчык знайшоў кніжачку «Скрыпка беларуская». Там былі вострыя вершы супраць царскай улады. Пасля доўгіх допытаў была адкрыта на мяне крымінальная справа. Год да суда я была пад паліцэйскім наглядам. Аднак пашанцавала добрым абаронцам мяне абараніць. Была апраўдана. Але пільныя вочы шпегаў пасля ўважліва сачылі за нашай дзейнасцю» [5, с. 31]. Паводле іншай публікацыі мемуараў М. Пясяцкайце-Шляпялене, адбылося гэта на год пазней: «У 1909 годзе нехта прынёс прадаваць зборнік вершаў «Скрыпка беларуская». Я ўзяла яе і, як звычайна, запісала ў кнігу, якую вёў інспектар. Бо ў кнігарні мы меліся весці «Кнігу інспектара друку», куды трэба было ўпісваць кожную новую атрыманую кнігу. Зрэчас заходзіў інспектар і, правяршышы запісы ў кнізе, падпісваўся. Яшчэ ў той самы дзень прыйшоў інспектар, ну і падпісваўся. Тады я ўзяла і паклала кніжачку ў вітрыну. Праз некалькі дзён зноў прыйшоў інспектар, прасіў яму падаць кніжку, выстаўленую ў акне. Ён пагартаў, пачытаў яе і сказаў аддаць усе асобнікі, якія мела. Цікавіўся, пытаўся, адкуль я атрымала, склаў пратакол і сказаў падпісаць.

Праз некалькі дзён я атрымала выклік да следчага. Пайшла – вось была справа за пашырэнне антыдзяржаўнай літаратуры! Следчы патлумачыў, што там былі вершы рэзкага антыцарскага зместу. Вой, шматкроць дапытваў, дапытваў, а калі скончыў, заявіў, што да суда не маю права нікуды вязджаць і мушу ўвесь час рэгістравацца ў паліцыі. Наколькі памятаю, мо цэлы год доўжылася гэтая «ласка». Далей – выклік у суд. Высветлілася, і ў іншага кнігара паляка была знойдзена гэтая кніжачка. Так удваіх мы былі пасаджаны на лаву падсудных, і нас вартавалі ўжо два паліцыянты. Мяне бараніў літоўскі адвакат, а паляка вядомы адвакат расіянін. Былі апраўданы. Але колькі ўсё гэта каштавала здароўя, нерваў, засмучэння!» [9, с. 53–54].

Аднак найбольш праўдападобна, што гісторыя са «Скрыпкай» адбылася ў 1907 годзе. Пра гэта мы чытаем у лістах М. Пясяцкайце-Шляпялене да Ю. Шляпяліса: «Інспектар мяне выклікаў у справе «Скрыпкі». Высветлілася, што яна забаронена ў маі

8 НАША ДОЛЯ

АБЪЯВЛЕННЯ:

Беларуская Выдаўніцкая суполка „Загляне сонца і у наше ваконца“

радзіць усим купляць кнігі:

Bielaruskі lementar, або pieršaja nauka čytannia	цена 6 к.	Першае чытанне для дзятак беларуоу	цена 6 к.
Беларускі лематар, або першая навука чытання	ц. 6 к.	Вязанка Яікі Луніны (Івана Нецудоўскага)	цена 4 к.
Pieršaje čytannie dla dzieiak bielarusoi	цена 6 к.	Казкі Выдаў А. К.	цена 6 к.

Беларускіе почтовые пиесулькі:

Ščorsuny u letko, Ščorsuny u zimku; Pranešek Bohusewicz (Maciej Buracko) Piesniar Bielaruski; Wincuk Marcinkiewicz—piesniar Bielaruski; Muzyki spad Puchawic; Torżysce u Puchowielach; Dzieciutaj spad Słucka; Parabkawa dwornaja chata; Dudar Bielaruski; Janka Lucyna (Iwan Nieslouchowski), piesniar Bielaruski; Wiskowajaja baba s Trybushkou; Dom Tadeuša Kościuski u Merečousyni, cena kažnoje pisulki 5 kop.

Усё гэта можна купіць у глаўным складзе у Пецярбургу, Васильев востров, 4 лінія № 45, кв. 16 и увезти у велькіх кнігарнях.

Хто купілае у глаўным складзе ня менш як за поў рубля, той ня плаціць за прасланне почтава.

Малыя грошы можна высылаць почтавымі маркамі.

„ЕСНО“ pismo tygodniowe poświęcone sprawom kłosy robotniczej na Litwie wychodzi w języku polskim.

Adres Redakcyi i administracyi: — Wilno, ulica S-to Jerska 39 m. 6. —

Cena z przesyłką lub z dostawą do domu półrocznie 1 rb. 50 k., miesięcznie 25 k., bez dostawy do domu (odbierając w Administracji pisma) półrocznie 1 r. 20 k., miesięcznie 20 k.

Zmiana adresu 20 kop.

НОВООТКРЫТАЯ ТИПОГРАФИЯ „Артель Печатного Дѣла“,

ВІЛЬНА, на углу Большой и Рудницкой ул., в д. Залкинда,

принимает всевозможные заказы на всёхъ европейских. языкахъ.

Успешник артели—исключительно рабочие-специалисты, занимающиеся до открытия онаго была во разныхъ лучшихъ типографияхъ.

Заказы выполняются скоро, изощро и аккуратно.

Многоразные заказы высылаются наложеннымъ платежомъ.

Типография «Артель Печатного Дѣла», Вильна, уг. Большой и Рудницкой ул., д. Залкинда.

ЛИТОВСКАЯ КНИГАРНЯ М. ПЯСЦКОЙ-ШЛЯПЭЛИС

Вильня, Доминиканская ул., 13.

Продае и на заданне высылкае вышале беларускіе кніжкі:

Элематар—(буквар) 6 к.	Смык Беларускі 20 кап.
Першае чытанне	6 к.
Казкі	6 к.
Вязанка	4 к.
Песні	10 к.

Што такоў сшыбод 3 к.

Продае и высылкае розныя беларускіе, литовскіе и др. катэгоны кніжкі.

Хто хоча накупіць кніжкі чыжымак чы вышале, прасіць уроніць на кніжкі и на пераказку и вышале гэты ліст вышале кніжкі, и калі літэральна: польскае чы рускае.

Тыя жэ прайшчы и вышале кніжкі Лیتовскае кніжкі, прайшчы вышале на каліву «Наша Доля», на дзе лیتовскіе каліву, на каліску каліву «Добро» и другіе кніжкі іст прайшчы каліву вышале.

Спісок Лیتовскіх кніжкі вышалецца на заданне кожнаго.

— Варшавская рэдакцыя «Літ.» —

месяцы сёлета» (ліст ад 29 жніўня 1907 г.). «Ці я табе не пісала пра «Скрыпку»? Урэшце інсп[ектар] паклікаў мяне да сябе на допыт. Пытаўся, адкуль атрымала і як, і калі, урэшце паказаў мне, што яна забаронена, і сказаў падпісаць, што чыгала. У справе «Скр[ыпкі]» я спакойная, бо я не ведала, што яна забаронена... Ён у нас затым канфіскаваў 32 экз. «Скр[ыпкі]» (ад 12 верасня 1907 г.) [5, с. 136, 144].

«Скрыпка» Цёткі, як сведчаць дакументы, стала прычынай і часовага закрыцця віленскай друкарні Марціна Кухты, якая выдавала літоўскія і беларускія кнігі. У лісце ад 13 верасня 1907 года М. Пясяцкайце-Шлапялене пісала мужу: «Сёння даведлася, што ўчора ў друкарні Кукты быў вобыск і К[укта] арыштаваны» [5, с. 145]. На гэты конт рэдакцыя «Нашай нівы» адгукнулася наступным чынам: «Друкарня Кухты, дзе друкавалася «Наша Ніва», на нейкі час закрыта генэрал-губэрнатором. У другой друкарні німа ўсіх патрэбных літэр, нехай чытацелі выбачаюць за абмылкі ў газэці і за тое, што яна спазьнілася» [10].

У лістах М. Пясяцкайце-Шлапялене да Ю. Шлапяліса змешчана шмат іншай цікавай інфармацыі пра кантакты ўласніцы кнігарні з беларускімі дзеячамі і арганізацыямі ў 1906–1907 гадах: «Юргіціс, напішы... Тукеркесу (відавочна, размова ідзе пра справы, звязаныя з выданнем газеты «Наша доля», якую рэдагаваў Іван Тукеркес. – В.К.) пра тое, што ты абяцаў, бо тут забыўся» (ад 3 лістапада 1906 г.), «Грамада» (відавочна, маецца на ўвазе хтосьці з Беларускай сацыялістычнай грамады. – В.К.) хоча грошай. Я не дала, бо спярша, сказала, трэба звесці рахункі. Ён сказаў: мне няманога трэба грошай, але 25 руб., а, сказаў, п. Ш[лапяліс] казаў, што прададзена кніг не меней як на 60 руб. Я адказала – пакуль не злічу, не збяру грошай, даць не магу, бо не маю. З Пецярбурга нядаўна атрымалі кнігі, усе ад незнаёмага чалавека, «Кто с чого живе», я радавалася, думала, што беларуская, нават некалькі прадала. У нейкі дзень гляджу, а гэтыя кнігі маларускія. Не ведаю, адкуль гэта і хто прасіў іх слаць. Мабыць, 200, а мо і 300» (ад 29 лістапада 1906 г.), «Прыбіраючы, знайшла на акне № 1, 4 «Н[ашай] доли». Паміж імі знайшла 4 польскімі літарамі. Усцешылася. Прашу, ведаеш, усіх знаёмых, ці не прадалі б некаторыя з іх па 5 руб., і гэта за № 4

рускімі літарамі, і так дагэтуль польскімі я не знайшла. Таму напісала Зямкевічу (беларускі калекцыянер і літаратар Рамуальд Зямкевіч. – В.К.), што можна атрымаць толькі за 10 руб. Калі ён возьме, тады ўжо змагу за тэя грошы купіць Лаймуце (дачка М. Пясяцкайце-Шлапялене і Ю. Шлапяліса, нарадзілася ў 1906 г. – В.К.) ложкачак або калыску, бо ўжо яна мяне так мучыць, што не магу больш жыць без ложка» (ад лютага 1907 г.), «Учора ад Аніцэтаса (Аніцэтас Пяркунас – супрацоўнік кнігарні М. Пясяцкайце-Шлапялене. – В.К.) узяла 20 [асобнікаў] «Топора» і 10 «Нашай нівы» (канфіск[аваных])» (ад 24–25 сакавіка 1907 г.), «Беларусы толькі што забралі кнігі, нават лягчэй зрабілася» (ад 23 жніўня 1907 г.) [5, с. 78, 87, 102, 111, 133].

Пра пазнейшыя сувязі М. Пясяцкайце-Шлапялене з беларускім рухам звестак знайсці не ўдалося. Трэба меркаваць, што ў 1920-я – на пачатку 1930-х гадоў яна падтрымлівала нейкія кантакты з мінскімі літоўцамі, Беларускай акадэміяй навук. У лісце ад 2 мая 1934 года да Марыі Урбшэне – жонкі літоўскага дыпламата Юозаса Урбшыса М. Пясяцкайце-Шлапялене пісала: «...Атрымала з менскай Беларускай акадэміі [навук кнігу] С[тасіса] Матулайціса: 1863 metai Lietuvoje. I d. Social-ekonominis Lietuvos stovis prieš sukilimą. Немалога фармату 276 с., цана 15 зл.» [5, с. 189].

Увогуле ж роля М. Пясяцкайце-Шлапялене і яе кнігарні ў гісторыі беларускага нацыянальнага руху пачатку ХХ стагоддзя ў Вільні патрабуе далейшага даследавання. ▀

ЛІТАРАТУРА

1. Лапінскене, А., Мальдзіс, А. Перазовы сяброўскіх галасоў: беларуска-літоўскае літаратурнае ўзаемадзеянне ад старажытнасці да нашага часу / А. Лапінскене, А. Мальдзіс. – Мінск, 1988. – 248 с.
2. Vilnius – Вільня. Сталіца Літвы ў гісторыі Беларусі. Шпацыр па горадзе з Віктарам Корбутам = Lietuvos sostinė Gudijos istorijoje. Pasivaikščiojimas mieste kartu su Viktoru Korbutu: камплект паштовак, 9 штук. – Мінск, 2015.
3. Корбут, В. Первая скрипка / В. Корбут // Советская Белоруссия. – 2015. – № 221. – 14 ноября.
4. Корбут, В. А. Ад Мінска да Вільні. Гісторыя Беларусі ў журналістычных нататках / В. А. Корбут. – Мінск: Беларусь, 2016. – 495 с.
5. Marijos ir Jurgio Šlapelių archyvas / Par. V. Žukas. – Vilnius, 2006. – 489 p.
6. Čaplinskas, A. R. Vilniaus gatvių istorija. Šv. Jono, Dominikonų, Trakų gatvės / A. R. Čaplinskas. – Vilnius, 2008.
7. Наша доля. – 1906. – № 1. – 1 сенцябра.
8. Янка Купала: энцыкл. даведнік / БелСЭ; Рэдкал.: І. П. Шамякін (гал. рэд.) і інш. – Мінск: БелСЭ, 1986. – 727 с.
9. Šlapelytė-Sirutienė, G. Vilnijos atgarsiai / G. Šlapelytė-Sirutienė. – Vilnius, 2006.
10. Nasza niwa. – 1907. – № 33 – 10 (23) listapada.